

B. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben. (Művészettörténeti tanulmányok). Bukarest, 1970. Kriterion K. 357 l.

Kevés művészettörténeti könyv áll oly közel az irodalomtörténethez, mint B. Nagy Margit munkája. A XVII—XVIII. századi erdélyi emlékirók világának, az általuk leírt életnek a külső keretét, a „diszleteit” tárja elénk a szerző ritka alaposágú erudícióval. Noha valóságos műemlékekről, műtárgyakról ír, a „diszlet” szó mégsem megokolatlan, mert az elénk tárt emléktanyag jelentékeny része emlék már csupán s már nem anyag, már nem létező tárgy. Nemcsak azért, mert a legutóbbi háború során Erdélyben is sokat szenvedtek a műemlékek, s ezek sorában is különösen a kastélyok, amiről e könyv szól — ismeretes, hogy egész Közép-Európában a kastély volt az a műemlék-típus, mely a legjobban megszenvedte a háborút! — hanem azért is, mert a kitűnő erdélyi művészettörténész elsősorban a családi levéltárakban folytatott jó másfél évtizedes kutatásokra alapozta művét. Így nemcsak a ma is meglévő, illetve a közelmúltban még megvolt alkotások nyomán, hanem az egykorú leltárak, számadások, leírások fényében is megleveníti az erdélyi kastélyok és udvarházak hajdani világát.

A szerző nemcsak a szorosabban vett művészettörténeti kérdésekkel foglalkozik, vagyis az épületekkel s azok művészi kiképzésével, de a berendezéssel, a bútortalattal, a kastélyoknak, udvarházaknak és lakóiknak a tágabb közösségbe, a falvakba való beilleszkedésével, valamint a termelés rendjében elfoglalt helyével, szerepével. Együttal tehát az erdélyi udvarházak, kastélyok művelődéstörténetét is megismerjük, sőt kapcsolatukat, kölcsönhatásaikat a népelettel, népi építkezéssel, népművészettel. E munka során jó néhány régóta vitatott kérdés oldódik meg, így pl. a székelykapu eredetének problémája. A szerző összefoglaló fejezetekben tárgyalja az erdélyi kastélyépítkezés egyes kérdéseit, de néhány fontos s ma is álló műemlékről külön fejezetben is beszámol, ha új kutatásai jelentékenyen módosítják eddigi ismereteinket. Így pl. Bethlen Miklós művéről, a bethlenszentmiklósi kastélyról; a kolozsvári Bánfi palotáról és más épületekről, teljesen új történeti analízist kapunk. A munkának nagy értéke, hogy a levéltári források gondos átvezése nagyszámú művész és mester azonosítását tette lehetővé. Különösen áll ez a XVIII. századi kolozsvári mesterekre, akikről egy külön fejezet is ad összefoglalást, egy függelék pedig ismerteti életpályájukat és működésük adatait: számos eddig ismeretlen művész válik így ismertté a művészettörténetírás számára.

Az irodalomtörténész nemcsak a XVII—XVIII. századi irodalom megértéséhez nélkülözhetetlen művészet- és művelődéstörténeti áttekintést kap a könyvből, de közvetlen irodalomtörténeti érdekű adatokat. Nemcsak az építés Bethlen Miklósról vonatkozó közlések érdekesek, de a könyvben idézett régi leltárak is sok újdonságot tartogatnak. Ime két példa: a balázsfalvi uradalom urbáriumának 1691-ből való adata szerint a Veresvárnak nevezett kastélyban „vagyon olasz fokok bolthajtásos kis templom forma, holot quondam Judaizans Pecszi Simon és Bagdi György áldoztanak es Sido modra isteni szolgálatot tettek” (61.); a kendilónai kastélyban 1793-ban összeírt képek sorában pedig római császárok és bibliai történetek mellett ott szerepel Kemény János és a „Kutya Zrinyi” portréja is (112.).

Az utolsó negyedszázadban ez az első olyan tudományos mű, mely az erdélyi művészet egy egész korszakát felöleli. Balogh Jolán alapvető munkája (*Az erdélyi renaissance*. Kolozsvár 1943) folytatásának is tekinthető félig-meddig, amennyiben az erdélyi reneszánsznak inkább a későbbi, a XVII. századba is erősen átnyúló szakasza, valamint a XVIII. század végéig virágzó barokk áll benne előtérben. B. Nagy Margit nem törekszik ugyan monografikus teljességre, a könyv alcíme („Művészettörténeti tanulmányok”) azonban túlzott szerénységet tükröz: jóval többről van itt szó, mint tanulmánygyűjteményről. Egy eddig kiaknázatlan, páratlanul gazdag új forrásanyag feltárásáról, értékesítéséről, rendszerezéséről, a lehetséges következtetések levonásáról, s így szinte egy új szintézisről kell ez esetben beszélnünk. Az érdeklődő olvasó a rendkívüli adatbőség ellenére is színes, eleven olvasmányt kap, a szakember pedig külön is hálás lehet a szerzőnek a hatalmas apparátusért, a kitűnő mutatókért stb. Kár, hogy az örvendésen nagyszámú illusztráció technikaiul igen változó színvonalú.

Klanczay Tibor

Vörösmarty Mihály: Dramaturgiai Lapok. (Elméleti töredékek — Színírálatok.) Sajtó alá rendezte: Solt Andor. Bp. 1969. Akadémiai K. 668 l. 9 t.

A kritikai kiadások virágkorát éljük. Tudományos kutatók légioja foglalkozik klaszszikusaink műveinek, töredékes alkotásainak, sőt tétova feljegyzéseinek textológiai, filológiai, ha kell, időbeli meghatározásával. Editio tárgyává lesz a késői öregkor tapogatódzása az új közönség felé éppúgy, mint a háztartási feljegyzések gazdaságtörténeti ér-